

Шляхи стимулювання самостійної роботи студентів (досвід Великої Британії)

А.О. Ходцева, к.п.н., доцент кафедри
іноземних мов ДВНЗ "УАБС НБУ"

О.М. Медвідь, к.ф.н.
доцент кафедри перекладу СДУ

Намір України приєднатися до європейського освітнього простору потребує включення європейських вимірів у сферу вищої освіти. Освітні реформи, що проводяться в країні викликають необхідність підготовки спеціалістів, які здатні творчо мислити, максимально освоювати інформацію, самостійно набувати знання і приймати відповідальні рішення. Процес навчання в цих умовах має спиратися на самостійну, близьку до дослідницької діяльність студентів. Незважаючи на те, що в українських вишах значна частина навчального часу відводиться на самостійну роботу, її організація часто буває неефективною, що знижує успішність вирішення навчальних та виховних завдань. В цих умовах вивчення та аналіз досвіду зарубіжних освітніх систем з зазначеної проблеми, в тому числі Великої Британії, може бути досить своєчасним та актуальним.

Найважливішим засобом, що забезпечує ефективну організацію самостійної роботи студентів у вузах Великої Британії, є тьюторська система, яка за весь час свого існування не тільки не здала своїх позиції, але і зайняла провідне місце в навчанні. Вона заснована на партнерстві як моделі взаємин між викладачем та студентом. Точного визначення тьюторської системи нами не виявлено ні в одному з досліджень британських педагогів. Пов'язано це з тим, що заняття з тьютором організуються в різних університетах по різному (1, с.25). У традиційному розумінні під тьюторською системою маються на увазі регулярні заняття одного - двох студентів (іноді 5-6) з викладачем - тьютором. Ним може бути аспірант, фахівець-практик, який не входить до штату університету, викладач вузу, але не професор.

Для Великої Британії характерна наступна структура тьюторської системи :

- Керівник занять (Director of Studies) - забезпечує навчання студентів в цілому;

- Моральний наставник (Moral Tutor) - несе відповідальність за життя студента в університеті;

- Тьютор (Tutor or Supervisor in Cambridge) - відповідає за навчання студента протягом навчального року.

У деяких університетах, наприклад Оксфордському , всі три функції виконує одна і та ж особа .

Дозування часу на тьюторські заняття може коливатися від 90 % (Оксфорд), 75 % (Кембридж) до 1-2 годин на тиждень в нових університетах.

Взаємодія педагога і учня . в основі якого лежать партнерські відносини , передбачає спільну діяльність за такими аспектам :

- усвідомлення своїх потреб;
- роздум над навчальним процесом ;
- постановка цілей ;
- планування своїх дій ;
- знаходження ресурсів , необхідних для навчання ;
- робота у співдружності з іншими учасниками процесу навчання ;
- вибір навчального плану ;
- розробка проблем на семестр ;
- орієнтація на самостійну роботу в процесі навчання;
- розробка критеріїв для оцінки своєї роботи ;
- залучення в процес самоконтролю ;
- отримання додаткових знань за межами даного навчального закладу ;
- ухвалення рішення , коли навчання завершено ;
- прийняття важливих рішень для подальшого життя (4 , с.23)

На відміну від нашої країни , де цілі навчання визначаються викладачем і «нав'язуються» студентам, у Великій Британії можна говорити про

партнерське ставлення щодо цілей навчання. Цілі, що визначаються часовими межами процесу навчання, повинні бути реальними і виходити з можливих здібностей студента. Завдання тьютора - «побачити» ці здібності свого учня і спільно з ним визначити цілі навчання та розробити програму дій для їх досягнення. Коли мета реальна, студенти докладають максимум зусиль для її досягнення. На першому і другому курсах, половина опитаних студентів на твердження «як правило я намагаюся робити все, щоб досягти поставленої мети», відповіло «так», інша половина відповіла «скоріше так, ніж ні». На останньому курсі майже всі студенти відповіли «так» (91 %).

Форми роботи студента з тьютором різноманітні. Але серед них слід виокремити написання та обговорення рефератів і дискусії на задану тему. Як відзначають вчені, написання реферату має на меті спонукати студентів до самостійної роботи, допомогти сформувати необхідні для цього вміння та навички, а також проконтролювати її виконання. Ведення дискусій з тьютором, крім досягнення вищезазначених цілей, дає можливість тьютору отримати інформацію про успішність студента і його ставлення до навчання (5, 99).

Як правило, кожен студент, який працює з тьютором, веде щоденник з метою:

- а) висловити свою думку щодо знань;
- б) зафіксувати письмово всю виконувану самостійно роботу;
- в) придбати цінну практику письмовій мові.

Контроль за веденням щоденників ведеться строго індивідуально.

У Великобританії показниками ефективності тьюторської системи вважаються рівень знань у студента на виході і ступінь сформованості навичок самостійної роботи.

В рамках вивчення умов ефективної організації самостійної роботи в вищих навчальних закладах цієї країни поряд з партнерським характером взаємовідносин між викладачем та студентом, здійсненням планомірного стимулювання самостійної діяльності студента вважаємо за доцільне

звернути увагу на цілеспрямоване забезпечення наступності в організації самостійної роботи на різних етапах навчання та професійної підготовки спеціалістів.

У своєму дослідженні ми спирались на положення про те, що процес навчання є специфічною формою пізнання і діяльність будь якого студента у цьому процесі відбувається на різних рівнях: I рівень- оперування уявленнями, II рівень- оперування поняттями, їх логічними зв'язками, III рівень- узагальнення ознак, уявлень і понять, IV рівень-вільне оперування абстрактними поняттями і науковою символікою (З,с.146). На відміну від України, де навчання в школі в основному базується на I і II рівнях, а в вишах – на молодших курсах- на II і III рівнях з переходом на IV рівень на старших курсах, у Великій Британії, як свідчить аналіз ряду шкіл, навчання зачіпає всі чотири зазначених рівня, причому, в старших класах більше уваги приділяється діяльності на четвертому рівні, що передбачає найвищий ступінь самостійності при виконанні роботи і забезпечує таким чином підготовленість учнів до самостійної роботи.

Останнім часом у Великій Британії спостерігається тенденція координації роботи середньої та вищої ланки в процесі навчання. Більшість загальноосвітніх шкіл і коледжів ставлять за мету створення максимальних умов для того, щоб їх випускники могли вийти на більш високий рівень самостійної думки і діяльності, адаптуватися до самостійної роботи у вищому навчальному закладі. Особливо це стосується випускних класів і так званих “Six-form colleges”-проміжної ланки між школою та вузом. Вченими розроблені спеціальні програми, які допомагають забезпечити підготовленість учнів до самостійної роботи на наступному етапі.

У відповідності до цих програм у випускних класах рекомендується вводити спеціальні курси з дисциплін з яких здається екзамен на рівні “А”- самому високому рівні, що дозволяє вступати до вищих навчальних закладів країни. Засновані на тьюторській системі, ці курси мають за мету підготувати учнів до самостійної організації свого навчання і включають лекції, розраховані на

численну аудиторію та роботу з наставником, який займається науковою та дослідницькою роботою і не ставить завдання щоденно контролювати діяльність учнів, що характерно для шкільних вчителів. У даному випадку учень поступово відходить від жорсткого контролю з боку викладача і розвиває навички самоконтролю, при цьому кількість контрольних робіт, що потребують оцінки та коментарів вчителя, значно скорочується (4, с. 35). Одночасно проводиться робота з розвитку навичок самостійного контролю прогресу у навчанні. Кількість інформації також значно збільшується і перевищує обсяг, знання якого перевіряються під час випускного іспита. Деякі аспекти предметів викладаються вчителями з інших шкіл, що дозволяє скоротити контакт викладача і учня після занять (зменшення залежності і накопичення досвіду роботи ізольовано від вчителя). Цілі навчання з різних предметів не робляться занадто очевидними для учнів. Вони звикають самостійно інтегрувати отриману інформацію і співвідносити її з академічними або практичними цілями навчання. Таким чином, програма випускного класу включає наступні пункти:

- лекції як засіб розповсюдження інформації;
 - рідкий контакт з вчителями-лекторами;
 - скорочення кількості тестів і навчання учнів самооцінці своєї діяльності;
 - стимулювання учнів до розробки своїх цілей у навчанні і до аналізу отриманої інформації;
 - тьюторське керівництво, при якому лектор не може бути наставником;
 - контроль знань учнів шляхом написання есе та творчих робіт..

Як бачимо, завдання школи у відношенні до учнів випускних класів - поставити їх в умови найменшої залежності від вчителя при мінімальній структурованості навчання з метою підготовки до роботи в режимі

тьюторської системи, що передбачає максимальну самостійність при виконанні роботи. Друга частина програми спрямована на організацію адаптації випускників шкіл до навчання на перших курсах університету. Вузівська програма тісно пов'язана зі шкільною, але на відміну від неї передбачає більшу залежність учня від викладача на початковому етапі навчання. Слід зазначити, що дані програми розповсюджені у середніх загальноосвітніх школах, нових університетах і вишах, що ведуть експериментальну роботу в сфері організації самостійної діяльності студентів. Таким чином, більшість абітурієнтів приходить у вищі навчальні заклади країни тієї чи іншою мірою підготовленими до виконання самостійної роботи на заняттях та в позаурочний час, проте ступінь розвитку тих чи інших навичок самостійної роботи залежить від типу школи в якій навчався студент та курсів, які він відвідував.

Аналіз британського досвіду показав, що взаємодія педагогів і студентів спрямована на стимулювання самостійної роботи студентів, розвиток у них потреб у самоосвіті та постійному самовдосконаленні.

Умовами ефективності організації самостійної роботи у вищих навчальних закладах цієї країни можуть слугувати партнерський характер взаємовідносин між викладачем та студентом, здійснення планомірного стимулювання самостійної діяльності студента та цілеспрямоване забезпечення наступності в організації самостійної роботи на різних етапах навчання та професійної підготовки спеціалістів.

Література

1. Барбарига А.А. Британские университеты. М.: Высшая школа, 1979.-127 с.
2. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. М.: МГУ, 1972.-575с.
3. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. 2-е изд. М.:Педагогика, 1976.-416с.
4. Boud D.J. Implementing Student self-assesment.Sydney: Higher Education Research and Development Society of Australia, 1996.-130p.

5. Elton L. Teaching in Higher Education: Appraisal and Training. London: Kogan Page, 1987.-125p.

Медвідь, О.М. Шляхи стимулювання самостійної роботи студентів (досвід Великої Британії) [Text] /О.М. Медвідь, А.О. Ходцева// Pedagogiczne nauki. Europejska nauka XXIpowieka - 2014. - V.15 - P. 103 - 107.